

Радівілов Д. А.

ORCID: 0000-0002-0692-1666

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЇ ОФІЦІЙНОГО ІСЛАМУ РФ І РОСІЙСЬКЕ ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ 2022 Р.

Ключові слова: Україна, Російська Федерація, Російсько-українська війна, іслам, Духовне управління мусульман.

Духовні управління мусульман РФ утворюють так звану «ісламську вертикаль» – систему централізованих мусульманських організацій, афілійованих із державою та контрольованих нею. Ці ісламські інститути сукупно прийнято вважати «офіційним ісламом».

Наріжною складовою державно-мусульманських відносин у РФ є теза про необхідність *соціалізації ісламу*, сформульована В. Путіним 2013 року під час зустрічі з лідерами провідних мусульманських організацій Росії в м. Уфа. Під соціалізацією ісламу слід розуміти реалізацію комплексу заходів із перетворення ісламу в РФ на «відкритого і повноважного союзника російської влади і суспільства». Важливим наслідком зустрічі 2013 року стала ухвалена 2015 року «Соціальна доктрина російських мусульман» – програмний документ, що окреслює фундаментальні принципи розбудови державно-мусульманських відносин в РФ на сучасному етапі. Лейтмотивом «Соціальної доктрини» є теза про всеосяжне партнерство між державою та мусульманськими організаціями, а також про формування «суверенного простору» ісламу в РФ і приведення його ідеологічного наповнення у відповідність до внутрішньополітичного курсу і зовнішньополітичних стратегій керівництва РФ.

Перша реакція на вторгнення РФ в Україну з'явилася на сайтах провідних мусульманських організацій РФ вже 24–25 лютого і подавалася у формі заяв і звернень їхніх очільників.

Так, 24 лютого було опубліковано лаконічну заяву керівника ДУМ РФ муфтія Равіля Гайнутдіна, у якій той закликав «зробити все можливе, щоб уникнути жертв». Своє звернення Р. Гайнутдін завершив проханням до Всевишнього не допустити «найстрашнішого сценарію – повномасштабної війни».

Наступного дня, 25 лютого, муфтії ДУМ РТ Каміль Самігуллін оприлюднив заклик здійснити в мечетях Татарстану молитву за мир, спокій та благополуччя в усьому світі, щоб Аллах «віддалив Росію та Татарстан від бід та страждань».

24 лютого було опубліковано заяву розширеного пленуму Шури-Президії ЦДУМ Росії з приводу «розвитку ситуації на території ДНР, ЛНР». Документ за підписом очільника організації муфтія Талгата Таджуддіна містить розлогий аналіз ситуації, виконаний у повній відповідності до російських пропагандистських наративів. У заяві ЦДУМ Росії солідаризується з оцінкою ситуації навколо України, що прозвучали на засіданні Радбезу РФ 21 лютого 2022 р., схвалює визнання РФ суверенітету так званих ДНР та ЛНР, а також повідомляє про «щирю підтримку рішення про проведення на території України спеціальної військової операції». Всі ці дії, буцімто, «продиктовані не бажанням ущемити інтереси України та братського українського народу, <...> а самозахистом від утворюваних проти Росії загроз».

Із розгортанням бойових дій в Україні публічна позиція більшості керівників мусульманських організацій все більше наслідувала тези російської пропаганди про «фашизм і неонацизм» в Україні, «держпереворот» 2014 року, «лицемірство і подвійні стандарти Заходу», «спецоперацію» як вимушений крок російського політичного керівництва, або ж як крок на випередження чи «примус України до миру». У висловлюваннях мусульманських діячів іноді дослівно відтворювалися умовиводи, озвучені В. Путіним під час його виступів напередодні російського вторгнення.

Так, у коментарі «Інтерфаксу» Т. Таджуддін зазначив:

Це *виправданий, вимушений* захід. Коли поруч із нами відроджуються нацизм і фашизм, коли Захід навіть рідних братів намагається протиставити одне одному – це нормальним вважати неможливо. Якщо з'являється *загроза*, що ракети зможуть за п'ять-сім хвилин долетіти до столиці нашої Вітчизни, а ще до Уфи, Казані, інших російських міст – хто таке потерпить!

3 березня на сайті Духовного зібрання мусульман Росії опубліковано заяву його лідера – Альбіра Крганова на підтримку «операції РФ в Україні». У заяві, зокрема, йдеться:

Коли біле показують чорним, а чорне – білим, людині дуже важко знайти правду. В Україні ж роками йшла цілеспрямована робота з підміни понять, перекручування сприйняття близьких за духом і вірою людей.

Нам би не хотілося, щоб таке переносилося на нашу територію, а всі передумови були, підготовка йшла, і Україну готували як *плацдарм для напад*у на нашу країну.

В «Офіційному коментарі щодо ситуації в Україні», опублікованому 2 березня на сайті ДУМ Республіки Татарстан (Каміль Самігуллін), зазначено:

Як і багатьом нашим одновірцям у всьому світі, нам хотілося б, щоб західна громадськість залишила лицемірство та подвійні стандарти і була послідовною у своїх діях.

Внаслідок держперевороту Україна опинилася в руках неонацистів. Від їхніх нелюдських дій страждають представники всіх конфесій, у тому числі мусульмани. Ми молитимемося і сподіватимемося, що тепер цьому настане кінець.

15–17 березня 2022 р. у м. Владикавказ під патронатом КЦМ Північного Кавказу (Ісмаїл Бердієв) було проведено Всеросійську науково-практичну конференцію «Духовне служіння та соціальна місія релігійних організацій у контексті формування загальноросійської громадянської ідентичності». За підсумками конференції ухвалено спільну «Заяву лідерів мусульманських релігійних організацій РФ» щодо «спецоперації в Україні», в якій, зокрема, містяться твердження:

Ми, представники мусульманських організацій Росії, хочемо заявити про свою підтримку керівництва Російської Федерації, повне схвалення концепції її військової доктрини як оборонної.

...Російська військова операція в Україні з примусу агресора до миру є вимушеним оборонно-превентивним заходом з метою забезпечити Росію та всіх її громадян від реальної загрози застосування ядерної та біологічної зброї з боку країн НАТО та «колективного Заходу».

Виходячи з цього, а також зі згоди улемів щодо положення шахідів, ми проголошуємо, що всі мусульмани, хто з вірою в Аллаха був убитий, виконуючи свій обов'язок щодо захисту своєї Батьківщини – Російської Федерації, своїх співгромадян, є шахідами.

Заяву підписали: голова ЦДУМ Росії Талгат Таджуддін, голова ДЗМР Альбір Крганов, голова КЦМ Північного Кавказу Ісмаїл Бердієв, муфтії Татарстану Каміль Самігуллін, а також лідери і представники низки інших мусульманських об'єднань (зокрема ДУМ Башкортостану, Чечні). Серед учасників конференції й підписантів Заяви немає очільника ДУМ РФ Равіля Гайнутдіна, що, з одного боку, може бути черговим проявом тривалого суперництва між ним та Талгатом Таджуддіном у спробах утворити єдину централізовану структуру російських мусульман, а з другого боку – свідомим кроком, що демонструє обережне ставлення Р. Гайнутдіна до теми Російсько-української війни.

25 березня ЦДУМ Росії (Талгат Таджуддін) видав фетву, згідно з якою мусульмани, що загинули у складі ЗС РФ під час бойових дій в Україні, визнаються шахідами.

Як видається, з-поміж лідерів найбільших мусульманських організацій Росії найрадикальнішу позицію обстоює очільник КЦМ Північного Кавказу Ісмаїл Бердієв. Принаймні це витікає з його слів, що прозвучали 29 березня 2022 р. під час роботи Круглого столу «Світові традиційні релігії проти ідеології нацизму й фашизму в ХХІ ст.», організованого

Комітетом Держдуми РФ з розвитку громадянського суспільства, питань громадських та релігійних об'єднань:

...Жодних переговорів з ними (і.е. з українцями) вести не треба. Якщо навіть вони зараз погодяться на капітуляцію, не треба погоджуватися, *треба знищувати їх до кінця. Жодної України не має бути!*

...Ми повинні *завершити цю саму нашу операцію до кінця*. Я прошу, щоб це всі зрозуміли.

Крім Ісмаїла Бердієва з числа лідерів найбільших мусульманських організацій РФ на Круглому столі були присутні: глава ДЗМР Альбір Крганов, глава ЦДУМ Росії Талгат Таджуддін, а також голови ДУМ Татарстану та Башкортостану Каміль Самігуллін та Айнур Біргалін (останні двоє обмежилися присутністю і не виголошували жодних заяв). Засідання було проігноровано головою ДУМ РФ Равілем Гайнутдіном.

Ставлення лідерів найбільших мусульманських організацій РФ до війни проти України, принаймні артикульоване назовні, загалом узгоджується з фундаментальними тезами російської пропаганди й відповідає актуальному стану державно-мусульманських відносин в РФ. На тлі загального схвалення «спецоперації в Україні» структурами офіційного ісламу найбільшу медійну підтримку в цьому питанні російське керівництво отримує від ЦДУМ Росії (Талгат Таджуддін) та КЦМ Північного Кавказу (Ісмаїл Бердієв). Натомість позиція Равіля Гайнутдіна характеризується як «невизначна» або ж «вичікувальна».

УДК 94:327 (5-15)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-25>

Швед В. О.

ORCID: 0000-001-7344-9384

кандидат історичних наук, доцент,

завідувач відділу історії країн Азії та Африки

ДУ «Інститут всесвітньої історії

Національної академії наук України»

м. Київ, Україна

УГОДИ АВРААМА: ПЕРЕДУМОВИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Ключові слова: Угоди Авраама, Близький Схід, Ізраїль, аравійські монархії, Дж. Байден, міжнародна антипутінська коаліція.

Однією із найбільш значущих особливостей нинішньої геополітичної ситуації у Близькосхідному регіоні є процес нормалізації відносин низки